

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Miloslava Knopová

**Obraz Boha v knize
Antoine de Saint-Exupéryho Citadela**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Prof. Ctirad V. Pospíšil, Th.D.

Praha, 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Obraz Boha v knize Antoine de Saint-Exupéryho Citadela* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze, dne 29. listopadu 2011

Miloslava Knopová

Bibliografické citace

Obraz Boha v knize Antoine de Saint-Exupéryho *Citadela*; bakalářská práce; Miloslava Knopová; vedoucí práce: Ctirad V. Pospíšil, Th.D.; Praha, 2011; 47s.

Anotace

Cílem naší bakalářské práce, bylo zamyslet se nad vztahem Antoina de Saint-Exupéryho k Bohu a k člověku na základě jeho sebereflexivního románu *Citadela*. Tato práce, která je psána ve formě eseje se též zamýšlí nad hlavními principy jako láska, tolerance, věrnost a víra, jimiž provázejí člověka v každodenním životě. Tato esej je doplněna o krátký a stručný přehled autorova života a tvorby.

Klíčová slova

Bůh – láska – člověk – svět – Citadela – tajemství – čas – ticho – hledání – srdce
obraz – dílo – mír – jednota – pořádek – bohatství - věrnost

Quote

The portrait of God in *The Wisdom of the Sands*, written by Antoine de Saint-Exupéry; bachelor's work; Miloslava Knopová; under the supervision of Ctirad V. Pospíšil, Th.D., Prague, 2011, 47p.

Abstract

The main objective of our work was to reflect on the relationship, which entertain Antoine de Saint-Exupéry with God and human being in its self-reflexive work *The Wisdom of the Sands*. Our work, which was written as an essay try also to understand the author's vision of love, faith, tolerance and other principles which are part of our daily lives. This essay is completed by a short overview of author's life and work.

Keywords

God – love – human being – word - *The Wisdom of the Sands* – secret – time – silence – to find – heart – portrait – author's work – peace – unity – order – fortune – faithfulness

Počet znaků (včetně mezer): 58 536

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	6
1. Život spisovatele na dobovém pozadí.....	8
1.1. Obraz doby v Exupéryho díle, Exupéryho dílo obrazem doby.....	8
1.1.1. Kdo byl autor Citadely?	9
1.1.2. Mezníky v životě autora Citadely	12
2. Prezentace díla	15
2.1. Prezentace tvorby Antoine de Saint-Exupéryho	15
3. Obraz Boha v Citadele	19
3.1. Obraz Boha	19
3. 2. Modlitba vždycky k Bohu.....	20
3. 3. Bůh jako tajemství	27
3. 4. Božský uzel svazující věci	29
4. Citadelo vystavím tě v srdci člověka	33
4. 1. Mír, čas, jednota, ticho.....	34
4. 2. Bohatství lásky, věrnost	35
4. 3. Život, rod, pořádek.....	44
Závěr	45
Seznam literatury	46

Úvod

Právě láska tak jak ji vnímá Antoine de Saint-Exupéry v *Citadele*, bude jedním z hlavních témat kolem které se bude rozvíjet naše bakalářská práce. *Citadela* je často považována za knihu, která nejlépe a v celistvosti vystihla podstatu myšlení Antoina de Saint-Exupéryho.

Proto cílem naší práce bude na základě zvolených pasáží z knihy *Citadela* vystihnout, zamyslet se a zhodnotit, autorův pohled na celou řadu problematik, s tím, že prvotním naším záměrem je především zamyslet se nad otázkou vztahu člověka k Bohu a mnohem širě nad mezilidskými vztahy. Samotný Saint-Exupérův román je sebereflexí nad životem a proto se nemůžeme vyhnout zamýšlení se nad základními životními principy, které obklopují lidskou bytost, jako je láska, důvěra, respekt, tolerance a víra.

Samotnou naši esej nad některými pasážemi z *Citadely* bude předcházet kratičký úvod do života spisovatele, jehož dílo je nutné zařadit do kontextu ve kterém žil (*kapitola 1.*). Další kapitola naší práce je věnována malému přehledu díla autora (*kapitola 2.*) tak, abychom se ve třetí části naší práce, která se skládá ze dvou kapitol, mohli zamyslet nad samotnou podstatou autorových myšlenek ve vztahu k Bohu (*kapitola 3.*) a k člověku (*kapitola 4.*), jak jsou rozepsány v *Citadele*.

Saint-Exupéry vykonal mnoho už tím, že nás přiměje, abychom se nad sebou zamysleli. U něj se láska nerodí naráz. Naopak láska i přátelství, vždy u Saint-Exupéryho rovnocenné, se rozrůstají s ohleduplností, pomalu a v tichu, vcítěním se do duše druhého. **Přátelství a láska jsou oboustranným darem, vzájemnou poctou a musí si uchovat svobodu pokud mají zůstat vznešené.** Exupéry je proti pojetí lásky jako touhy vlastnit, zotročujícímu citu. Zázrak hluboké odevzdanosti přeměňuje obyčejného partnera ve vzácnou, jedinečnou a nenahraditelnou bytost.

„Milovat neznamená dívat se jeden na druhého, ale dívat se spolu jedním směrem.“¹

¹ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Země lidí, Terre des Hommes*, Gallimard, Paříž, 1939, přeložila Věra Smetanová, nakladatelství Aurora, Praha, 1996.

1. Život spisovatele na dobovém pozadí

1.1. Obraz doby v Exupéryho díle, Exupéryho dílo obrazem doby

„*L'écrivain est en situation de son époque*²“, pravil francouzský spisovatel, esejista, filozof a *souputník* Antoina de Saint-Exupéryho, Jean-Paul Sartre. Zajisté, je velice těžké nespojit spisovatele s dobou a s místem ve kterém se narodil a žil. Pro Sartra, spisovatelé udržují určitý vztah s dobou, ve které žijí a jejich literární dílo je počinem i výsledkem jejich pozice ke světu, na který nahlízejí a který je obklopuje.

Otázkou však je, do jaké míry se umělecké dílo zakládá výhradně na spojení spisovatele se svojí dobou? Otázku můžeme samozřejmě položit též obráceně, do jaké míry je obraz doby popsán a vyobrazen ve spisovatelově díle? Do jaké míry byl Antoine de Saint-Exupéry ovlivněn dobou ve které žil? Dobou, turbulentní, která byla obdobím několika podstatných politických, sociálních, kulturních i technologických mezníků v Evropě. Dobou, kdy během dvou světových válečných konfliktů zahynula podstatná část obyvatelstva starého kontinentu a málem se podařilo zahubit samotnou lidskost. Dobou, kdy díky novým technickým vynálezům a technologickým vymoženostem propojení Evropy s ostatním světem se stalo mnohem rychlejší, dokonalejší a skutečně globálním.

² SARTRE, Jean-Paul, *Situations II., Qu'est-ce que la littérature*, v překladu, *Co je to literatura?*, 1947.

Do jaké míry, je vlastně Exupéryho celoživotní umělecké dílo obrazem jeho doby? A jak se vlastně doba, ve které žil promítla do jeho díla? K zodpovězení těchto otázek, je nejdříve nutné obeznámit se s životem Antoina de Saint-Exupéryho (1.1.1.). Při seznámení s jeho životem a po četbě jeho zanechaného díla (1.1.2.), dvě velké etapy či mezníky silně ovlivnily spisovatele: technická revoluce v létání a „otevření hranic se světem“ (1.) a síla člověka a lidskosti pod vlivem dvou válečných konfliktů i osobní rodinné ztráty (2.).

1.1.1. Kdo byl autor Citadely?

Antoine Marie Jean-Baptiste Roger de Saint-Exupéry se narodil 29 června roku 1900 v Lyonu v rodině pocházející z malé francouzské aristokracie³. Otec, vikomt Jean de Saint-Exupéry byl pojišťovacím inspektorem a spolu se svojí manželkou Marie Boyer de Fonscolombe měli dohromady pět dětí, z toho malý Antoine byl třetí v pořadí a nejstarší z kluků⁴.

Na své dětství Antoine de Saint-Exupéry vzpomínal častokrát a velice rád, jako na své nejhezčí životní období, ačkoliv velice záhy přišel o svého otce, který zemřel na následky vlakové nehody. Jeho matka se v Antoinových čtyřech letech musela sama postarat o pět dětí. Přes finanční a sociální těžkosti, Antoinova matka nikdy neztratila životní optimismus a naději, a právě tyto charakterní vlastnosti později začal pěstovat i ve svých románech a esejích samotný Antoine.

³ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/vie>.

⁴ Z překladu z života rodiny Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/antoine-dit-le-roi-soleil-dit-tonio-1900-%E2%80%93-1944>.

Matčina práce ve vojenské nemocnici umožnila dětem kvalitní vzdělání nejdříve u jezuitů a později u marianistů. Ve školních letech byl Antoine spíše průměrným žákem a studentem, vynikal více v přírodovědných oborech a exaktních vědách než v literatuře. Během studijních let jej též zastihla předčasná smrt mladšího sourozence, Františka. Ztráta mladšího bratra silně ovlivnila Antoina, což se též podepsalo na jeho pozdější tvorbě⁵.

Po obdržení maturitního vysvědčení se Antoine pokusí o přijetí na námořnickou školu, ale jeho výsledky nebudou dostačující k přijetí, proto se rozhodne zapsat na architekturu na vysoké umělecké škole.

Během své povinné vojenské služby ve Štrasburku v roce 1921, kde slouží jako mechanik, začíná s hodinami létání⁶. Při svých vojenských zařazeních v Avordu a v Casablance, se v létání postupně zdokonaluje, ačkoliv už během těchto počátečních let, začne být vnímán jako občas nesoustředěný pilot. V roce 1923, několik měsíců po úspěšném složení zkoušky z létání, má Antoine de Saint-Exupéry svoji první nehodu u Bourget při přistávání. Demobilizován, v roce 1926, je angažován leteckou poštovní společností Latécoère, budoucí společností Aéropostale⁷.

V prvních letech, cestuje především mezi Toulouse a Dakarem. Právě v tomto období sepíše první knížku, *Letec (L'Aviateur)*⁸, která je zповědí jeho leteckých zážitků z cest. Mezi lety 1929 a 1932 se Saint-Exupéry seznamuje

⁵ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/vie>.

⁶ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/brevet-civil-%C3%A0-strasbourg-1921>

⁷ Více o společnosti na uvedených webových stránkách: <http://www.latecoere.com>

⁸ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/laviateur-1926-0>

s Latinskou Amerikou. Létá především do argentinské Patagonie⁹. V těchto letech se seznámí se svojí budoucí manželkou, salvadorskou spisovatelkou a umělkyní Consuelo Suncin Sandoval de Gómez¹⁰. Zážitky z cest mezi Evropou a „Dálným Západem“ jsou vylíčeny v románu „*Noční let*“, publikovaném v roce 1931.

V polovině třicátých let, společnost, pro kterou Antoine de Saint-Exupéry dlouhodobě pracoval, zažívá krušné časy. A tak se autor snaží věnovat žurnalistice a literatuře. Několik měsíců Antoine de Saint-Exupéry cestuje po Vietnamu a Libyi, sleduje dění ve Španělsku. Z těchto cest publikuje Antoine de Saint-Exupéry „*Zemi lidí*“, knihu, která obdrží cenu Francouzské Akademie a patří mezi jeho nejvýznamnější literární díla. Je známá především reflexí nad lidskou bytostí a nad konáním člověka¹¹.

Mobilizován na počátku druhé světové války v roce 1939, Antoine de Saint-Exupéry se zapojuje především do misí v Alžírsku, v Tunisku a na Korsice. Krátce též pobývá během tohoto období v Kanadě¹².

Právě během jedné ze svých běžných cest po středomoří, 31. července 1944, kdy Antoine de Saint-Exupéry odlétá na jednu kartografickou misi, se během letu již nevrátí. A tak ztráta signálu, nedopátrané letadlo a celá řada neobjasněných okolností pádu letadla vedly k nekonečné řadě domněnek kolem jeho zmizení a smrti, která doposud zůstává nevyřešená.

⁹ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/aeroposta-argentina-1929-%E2%80%93-1931>

¹⁰ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/consuelo-son-epouse-1901-1979>

¹¹ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/terre-des-hommes-1939>

¹² Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://demo.antoinedesaintexupery.com/%C2%AB-je-reviens-chez-moi-le-groupe-233-c%E2%80%99est-chez-moi-%C2%BB-1943-1944>

1.1.2. Mezníky v životě autora Citadely

Mezi hlavními mezníky v Exupéryho životě, které se promítly i do jeho díla byly bezesporu technická revoluce v létání a samozřejmě dva světové válečné konflikty, který navždy ovlivnily Saint-Exupéryho jako člověka, stejně tak jako spisovatele.

1) Technická revoluce v létání a otevření nových obzorů: Antoine de Saint-Exupéry letcem a dobrodruhem

Konec 19. století a počátek 20. století je silně ovlivněn prvními úspěšnými pokusy o sestrojení leteckých motorových strojů. Od prvního letu na motorovém letadle, realizovaném v roce 1902 bratry Wrightovými na *Flyer* se postupně vylepšují a zdokonalují po technické stránce letecké motorové stroje¹³. Mezi lety 1909 - 1913, jsme svědky prvních podstatných leteckých přeletů, ať už se jedná o Louise Berliota, který v létě 1909 během 37 minut přeletí La Manche či Rolland Garros jež v roce 1913 za necelých osm hodin přeletí Středozevní moře¹⁴.

Právě technická revoluce v létání silně nadchne malého Saint-Expéryho. Na počátku třicátých let, kdy je zaměstnáván leteckou poštou, patří mezi hrstku vyvolených létajících do Latinské Ameriky. Teprve v roce 1927 uspěl Charles Lindbergh s přeletem Atlantického oceánu mezi Paříží a New Yorkem a to bez jakékoliv přestávky za necelých třicet tři hodin. Nesmíme zapomenout zmínit, že v roce 1939 se Antoine de Saint-Exupéry osobně setkal s Lindberghem.

¹³ Chronologie létání: http://planons.free.fr/histoire_aviation.htm

¹⁴ *Ibid.*

Setkání ve Spojených státech amerických bylo zorganizováno Lindberghovou manželkou Annou Morrow Lindberghovou¹⁵.

Zdokonalení technického vybavení strojů je postupně doprovázeno rozvojem letecké pošty. Společnost Latécoère¹⁶ pro kterou začne pracovat Antoine de Saint-Exupéry je průkopníkem v letecké poště a hlavně ve výrobě tzv. hydroplánů, které bez problémů při cestách do Španělska či Maroka mohly přistávat na vodě.

Právě zážitky z cest, ať už u břehu Středozemního moře, s objevením Patagonie a latinskoamerického kontinentu, se výrazně podepsaly na autorově tvorbě. Jeho romány *Letec* (1926), *Courrier Sud* (1929), *Noční let* (1931) jsou silně ovlivněny cestami a dobrodružstvími, které zažívá náš autor-letec. V jeho románech, které vedou čtenáře k sebereflexi, ať už se jedná o *Malého Prince* (1943), *Citadelu* (1948) či *Zemi lidí* (1939), se vždy najde prostor pro zmínku slov „letce“, „letadla“ či „letu“.

2) Síla člověka a porozumění lidskosti – Antoine de Saint-Exupéry, hledajícím člověkem

Dalším důležitým milníkem v autorově životě byly bezesporu oba dva světové válečné konflikty. Odpor k prvnímu světovému konfliktu a těžké nalézání pozic na začátku druhé světové války. První světová válka jej ovlivní v době jeho dospívání, a druhá světová válka jeho angažováním jako leteckého válečného pilota. Druhá světová válka jej též zastihne nerozhodného. Antoine de Saint-Exupéry váhá ihned se angažovat za generála De Gaulla jakožto jediného vůdčího představitele tzv. „*France résistante*“, odbojové Francie.

¹⁵ Z překladu z života Antona de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://demo.antoinedesaintexupery.com/charles-et-anne-morrow-lindbergh>

¹⁶ Více o společnosti na uvedených webových stránkách: <http://www.latecoere.com>

A tak byly jeho váhavé postoje, často doprovázené kritikou generála De Gaulla, též jedním z důvodů konfliktů mezi ním a jeho tehdejší přítelkyní Nelly de Vogüé¹⁷.

Právě krutost, zlo a nehumánnost silně podnítily autora k sepsání *Malého Prince* či *Citadely*. Dvě díla, která nám s citem odhalují ctnosti lidské duše a sílu lásky.

¹⁷ Více informací o Nelly de Vogüé na uvedených webových stránkách autorova životopisu: <http://demo.antoinedesaintexupery.com/nelly-de-vog%C3%BC%C3%A9-1908-%E2%80%93-2003>

2. Prezentace díla

2.1. Prezentace tvorby Antoine de Saint-Exupéryho

CITADELA

Citadelle

Z francouzského originálu vydaného nakladatelstvím Gallimard, Paříž, 1948, přeložila Věra Dvořáková, doslov napsala Dr. Jiřina Kultová, vydalo nakladatelství Vyšehrad roku 1994.

MOJE PLANETA

Malý princ, Kurýr na jih, Noční let, Země lidí, Válečný pilot

Le Petit Prince, Courrier Sud, Terre des Hommes, Pilote de Guerre

Z francouzských originálů, vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paříž, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová, Zdeňka Stavinohová a Marie Veselá, doslov napsal Jozef Felix, vydal Odeon, Praha 1981.

NOČNÍ LET

Noční let, Země lidí, Kurýr na jih.

Vol de nuit, Terre des Hommes, Courrier Sud

Z francouzských originálů vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paris 1931, 1939, 1929, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová a Marie Janů, doslov napsala Marie Janů, vydala Mladá fronta, Praha 1988.

ZEMĚLIDÍ

Terre des Hommes

Z francouzského originálu vydaného nakladatelstvím Gallimard, Paříž 1939, přeložila Věra Smetanová, doslov napsal Jaroslav Fryčer, vydalo nakladatelství Aurora, Praha 1996.

Další díla vydaná za života autora:

LETEC

L'Aviateur, 1926

VÁLEČNÝ PILOT

Pilote de guerre, 1942

MALÝ PRINC

Le petit prince, 1943

DOPIS RUKOJMÍMU

Lettre à un otage, 1944

V českém překladu dále vyšlo

ČISTÁ SMRT

1995

JÁ A MŮJ SYN

1995

LETEC ŽIVLY

1998

SLOVA JAKO HVĚZDY

2000

VÁLEČNÉ ZÁPISY

1994

VZPOMÍNKY NA MALÉHO PRINCE

2003

Posmrtně vydaná díla :

Lettres de jeunesse,
1923 – 1931, 1953

Carnets,
1953

Lettres à sa mère,
1955

Écrits de guerre,
1939

Manon, danseuse,
2007

Lettres à l'inconnue,
2008

3. Obraz Boha v Citadele

Jahve je Bůh Otec, nebo celá Trojice? Praktický význam Božího obrazu¹⁸.

V knize Citadela jsou důležité vztahy, celý obraz Boha zůstává u Antoina de Saint-Exupéryho zahalen. Bůh nemluví, je velké tajemství. Autorem je vnímán jako Pán dějin a jeho obraz je značně nejasný.

3.1. Obraz Boha

„Vskutku nicotní jsou od přírody všichni lidé, kterým nebylo dáno znát Boha. Ze všeho dobrého, co mají před očima, nedokázali poznat toho, který je a z pohledu na dílo nerozpoznali Tvůrce.“

Ale oheň, vítr nebo rychlý mrak, hvězdný kruh, dravé vodstvo nebo nebeská světla považovali za světovládne bohy.

Jestliže unesení jejich krásou je pokládali za bohy, tím spíše měli poznat, oč lepší je jejich Pán, neboť on, té krásy Prapůvodce, vše stvořil.

Jestliže žasli nad jejich mocí a působením, měli z nich pochopit, oč mocnější je ten, kdo je uspořádal.

Neboť z velikosti a krásy tvorů může být srovnáním, poznán původce jejich bytí.

Ale ovšem, zasluhují malou výtku: zřejmě bloudí při hledání Boha a ve snaze ho nalézt.

Zabývají se totiž jeho dílem a zkoumají je, ale spoléhají na svůj zrak, neboť je krásné, co vidí. Nelze je však omluvit, neboť jestliže dokázali tolik poznat, že byli schopni probádat svět, jak to, že nenašli hned Pána těchto věcí!¹⁹“

¹⁸ POSPÍŠIL, Ctirad, Václav, *Jako v nebi tak i na zemi, Náčrt trinitární teologie*, 1. vydání, Krystal OP, Praha, 2007.

¹⁹ Moudrosti 13, 1-9 in *BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona*, druhé vydání, vydavatelství Zvon, v Praze, 1991, str. 901.

3. 2. Modlitba vždycky k Bohu

„Daruj mi pokoj chlévů“, pravil jsem Bohu, „uspořádaných věcí a svezonych sklizní. Dovol mi, abych se uskutečnil a konečně byl. Mé srdce je unaveno žalem. Jsem příliš starý, abych začínal znovu od nových větví.“²⁰

„Začal jsem dílo jako dřevorubec se svou sekyrou v lese a píseň stromů mne opájela. Má-li být člověk práv světu, musí se takto uzavřít do nějaké věže. Už dlouho se však dívám na lidi příliš zblízka a jsem unaven. “Zjev se mi, Pane. Všechno je tak těžké, když člověk ztratí Boha.“

A vzpomněl jsem si jaký jsem měl jednou po velkých oslavách sen. Vstoupil jsem tehdy do města jako vítěz a všude vlály prapory a mezi nimi dav, a kudy jsem projížděl, tam lidé volali a zpívali. A stlali nám z květin lože slávy. Ale Bůh na mne seslal jen pocit hořkosti. Připadal jsem si jako vězeň v davu hlupců.

*Neboť když tě lidé oslavují, uvrhují tě především v nesmírnou samotu. To, co ti dávají, od tebe hned zase odpadá, neboť jediným mostem od tebe k druhému člověku je cesta boží. **Jen ti jsou doopravdy se mnou, kdo spolu se mnou poklekají v modlitbě. Spojení se mnou jediným rytmem zrna, jednoho klasu, který se stane chlebem.** Kdežto ti lidé se mi klaněli a otvírali ve mně poušť neboť toho, kdo se mýlí, si nemohu vážít a nemohl jsem být zajedno s tím zbožněním své osoby. Takové kadidlo neumím přijmout, nehodlám totiž soudit sama sebe podle druhých, má tíha mne unavuje a mám-li vejít v Boha, musím se ze sebe vysvléci. Byl jsem proto před těmi podkuřovači smutný a pustý jako*

²⁰ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola LVI, str. 134.

prázdná studna, když se k ní nakloní žíznivý lid. Sám jsem neměl co dát, aby to za něco stálo, a od nich jsem neměl co čekat, protože přede mnou klekali.

Já potřebuji především člověka, který je oknem otevřeným k moři, a ne zrcadlem, které mě nudí.

Z celého toho davu mi připadali důstojní jen mrtví, protože ti se už nepachtili za marnostmi

A právě tehdy, unavený tím prázdným pokřikem, který mi neměl co říci, právě tehdy jsem měl ten sen.

Byla tu jakási strmá a kluzká stezka, sklenutá nad mořem. Propukla bouře a noc se převalovala jako nadtížený měch. **Já však stoupal zatvrzele vzhůru k Bohu, abych mu položil otázku po smyslu věcí, abych se zeptal, kam vede směna, kterou mi chtěli vnutit.**

Na temeni hory jsem však objevil jen těžký balvan černé žuly – a to byl Bůh. “Je to skutečně On“, řekl jsem si, „nepohnutelný, nenarušitelný.“ To jsem ještě doufal, že se nepropadnu zpátky v samotu.

„Pouč mne, Pane,“ řekl jsem. „Všichni moji přátelé, společníci i poddaní nejsou pro mne náhle nic víc, než jakési mluvící loutky. Držím nitky v rukou a vedu je, jak se mi zlíbí. To, že mě poslouchají, mne netrápí, neboť je dobře, když do nich sestoupí má moudrost. Trápí mne však, že se změnili v ten zrcadlový obraz, před nímž se stávám osamělejším než malomocný. Smějí se, když se smějí já. Zasmuší se, když mlčím. A slova, kterých jsem schopen, jim přinášejí asi tolik naplnění jako vítr stromům. A jsem to jen já, kdo je naplňuje. Nemám se za co směňovat, neboť v tom bezmezném naslouchání slyším už pouze vlastní hlas, který mi vracejí zpátky jako mrazivou ozvěnu v chrámě. Proč se té lásky hrozím a co mohu od ní čekat, když je jen znásobením mne samotného?“

Ale žulový balvan, lesklý potůčky deště, pro mne zůstával dál neproniknutelný.“

„Pane,“ řekl jsem, neboť na blízké větvi seděl černý havran, „chápu, že Tvému majestátu přísluší mlčet. Ale já potřebuji nějaké znamení. Až skončím modlitbu, přikaz tomu havranu, ať odletí. Bude to, jako by na mne kdosi mrkl okem, a já už nebudu na světě sám. Budu s tebou spojen určitou důvěrností, i když nejasnou. Nic jiného si nežádám, jenom mi naznač, že tu snad je cosi k pochopení.“

A pozoroval jsem havrana. Ten se však ani nepohnul. I poklonil jsem se skále a řekl:

„Máš, Pane, zajisté pravdu. Tvému majestátu nepřísluší podřizovat se mým rozkazům. Kdyby byl ten havran odletěl, byl bych ještě smutnější. Neboť podobné znamení bych mohl dostat jen od někoho sobě rovného, tedy zase jen od sebe sama. A byl by to zase jen odlesk mé vlastní touhy. A potkal bych zase jen svou vlastní samotu.“

A pokloniv se, odcházel jsem stejnou cestou zpátky.

*Stalo se však, že mou beznaděj, vystřídal nečekaný a podivný jas. Bořil jsem se nohama do rozblácené cesty, dráсал se o trní a zápasil s bičujícími poryvy deště a přesto se ve mně rozlévala jakási jednolitá záře. Nic jsem se nedozvěděl, ale také tu nebylo nic, co bych mohl poznat a nebyt znechucen. Nedotkl jsem se Boha, ale bůh, který dovolí, abychom se ho dotkli, není už bohem. Stejně tak jestliže vyhoví modlitbě. **Poprvé jsem pochopil, že velikost modlitby spočívá především v tom, že na ni nepřichází odpověď, a že podobná směna nemá nic společného s nechutným obchodem. A že učit se modlitbě znamená učit se tichu. Že láska začíná teprve tam, kde už nelze čekat žádný dar. Láska je především modlitba a modlitba je ticho. Navrátil jsem se opět mezi svůj lid a poprvé jsem ho uzamkl do ticha své lásky. A tím jsem je podnítil k darům jdoucím až po samotnou smrt. Takové opojení v nich probudily mé uzamčené rty. Byl jsem pastýřem schránkou jejich písně a opatrovníkem jejich osudů, pánem jejich životů i statků, a přitom v celé své***

*nezlomné pyše chudší a pokornější než oni. Neboť jsem věděl, že tady nemám co čekat. Prostě se ve mně uskutečňovali a jejich píseň se rodila z mého ticha. A skrze mne jsme se všichni, oni i já, změnili v modlitbu, která se rodila z mlčení Boha.*²¹“

*„Nemám rád lidé lenivého srdce. Ti, kdo výměnou nic nenabízejí, nemohou se ničím stát. Život jim nedá uzrát. Čas pro ně plyne jako hrst písku a vede je k zmaru. A co mám jejich jménem předat Bohu?“*²²“

Obraz Boha je všudypřítomný v autorově knize *Citadela*, jak dokládají zvolené pasáže, které zdůrazňují duchovní vztah, kterým by se měl věřící člověk řídit ve svém vztahu k Bohu.

Ano, láska k Bohu je modlitbou a modlitba je nadějí a proto víra v Boha, je vírou k lásce a tedy i vírou k naději.

„Vzpomínám, jak jednou navštívil otce nevěrec:

„Přikazuješ, aby ve tvé zemi používali k modlení růženec o třinácti zrnkách. Proč zrovna třináct? Když ten počet změníš se spásou člověka to přece nemá co dělat?“

A dokazoval rafinovanými důvody, proč by se lidé měli modlit s růžencem o dvanácti zrnkách. Byl jsem dítě, řečnická obratnost na mne působila a snesené argumenty se mi zdály tak skvělé, že jsem hleděl na otce s pochybností, dokázeli pádně odpovědět.

„Řekni mi“, pokračoval ten člověk, „v čem může mít růženec o třinácti zrnkách větší váhu ...“

²¹ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola LVI, str. 134 – 136.

²² *Ibid.*, Kapitola VI., str. 28.

„Růženec o třinácti zrnkách“, odpověděl otec, „má váhu všech hlav, které jsem dal v jeho jménu stít“

*A Bůh nevěrce osvítil a on uvěřil.*²³“

„V tom roce zemřel panovník, který vládl v sousedství mé říše. Právě ten, s nímž jsem tvrdě bojoval, až jsem po mnoha bojích pochopil, že se o něho opírám jako o hradbu. Vzpomínám ještě, jak jsme se setkávali. V poušti byl vztyčen purpurový stan; zůstal prázdný a my dva jsme se tam odebrali. Vojska čekala opodál, neboť není dobré, když se lidé smísí. Dav žije pouze břichem. A všechno zlacení oprýská. Žárlivě na nás hleděli, opřeni o jistotu svých zbraní, dojatí, ne však lacině rozněžnělí. Otec měl pravdu, když říkal: „**Nevyhledávej člověka na jeho povrchu, ale až v sedmém patře jeho duše a jeho srdce a ducha.** Když se budete navzájem hledat ve svých nejnižších hnutích, zbytečně jen prolijete krev.”²⁴“

„**Tak jsem to také pochopil a přicházel jsem za ním oproštěný a obezděný trojí hradbou samoty.** Usedli jsme na písek, tváří v tvář. Nevím, kdo z nás, zda on či já, byl tehdy mocnější. **Ale moc se v té posvátné samotě měnila v uměřenost.** Každý z nás mírnil své pohyby, jež jindy otrásaly světem. Hovořili jsme o pastvinách. „Mám pětadvacet tisíc kusů dobytka,“ řekl, „a dobytek hyne. U tebe pršelo.“ Nemohl jsem však připustit, aby k nám zanesli své vlastní cizí zvyky a pochybnost, jež plodí hnilobu. Jak bych mohl přijmout na svém území pastýře z jiného světa? Odpověděl jsem: „Mám pětadvacet tisíc lidských mlád'at, která se musí učit vlastním modlitbám, a ne modlitbám jiných,

²³ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola III., str. 20.

²⁴ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XVII., str. 81 - 83.

neboť by jinak nenabyla tvaru....“ A mezi našimi národy rozhodly zbraně. A byli jsme jako dva pohyby moře, které se přelévá sem a tam. Třebaže jsme se do sebe opírali celou vahou, žádný z nás nepostoupil kupředu, neboť jsme byli oba na vrcholu a každou porážkou jsme svého nepřítele zocelili. „Přemohl jsi mne, jsem teď o to silnější.“²⁵

*„Přesto jsem jeho velikost nijak nepodceňoval. Ani visuté zahrady jeho hlavního města. Ani vonné látky jeho obchodníků. Ani jemnou práci jeho ciselérů. Ani mocné vodní přehrady. **Podceňuje pouze člověk nízkého ducha, neboť jeho pravda vylučuje pravdy ostatní. Ale my dva jsme věděli, že pravdy mohou žít vedle sebe, a nepovažovali jsme za žádné ponížení připustit pravdu druhého, i kdyby to mělo znamenat, že jsme se sami mýlili.**“²⁶*

„Pokud vím, nepohrdá jabloň vinnou révou, ani palma cedrem. Ale každý z nich hledí být co nejtvrdší a zachovává si své kořeny. A chrání si svůj tvar a podstatu, neboť je v nich nedocenitelné bohatství, které se nesmí znehodnotit. Skutečnou směnou,“ říkal mi, „je skříňka na voňavku nebo semeno či onen darovaný žlutý cedr, který naplňuje tvůj dům vůní mého domu. Nebo můj válečný pokřik, který k tobě zalehne z mých hor. Nebo i vyslanec, pokud byl dlouho vychováván, formován a zocelován, aby tě uměl současně odmítnout i přijmout. Odmítne tě v tvých nižších polohách. Ale najde tě tam, kde už je nad vši nenávisť jen úcta k člověku. Jediná úcta, která má cenu je úcta k nepříteli. Úcta přátel má cenu jen tehdy, pokud dovedou brzdit svou

²⁵ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XXVII., str. 81 - 83.

²⁶ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XXVII., str. 81 - 83.

vděčnost, své díky a všechna hrubá hnutí. Jestliže umíráš pro přítele, nesmíš se rozněžňovat“

„A také bych lhal, kdybych chtěl tvrdit, že mi byl přítelem. Přesto jsme při každém setkání cítili hlubokou radost, ale tady už lidská hrubozrnnost svádí slova z cesty. Má radost nesměřovala k němu, nýbrž k Bohu. On představoval cestu k Bohu. Naše setkání byla svorníkem klenby. A nepotřebovali jsme si nic říkat.“

„Ať mi Bůh odpustí, že jsem jeho smrt oplakal.“²⁷

Na této zvolené pasáži můžeme zhodnotit komplexnost lidských vztahů. Ve svých jednáních a v dennodenních mezilidských vztazích je důležité vážit si a respektovat singularitu druhého a tím pádem jeho jedinečnost. Jak zdůrazňuje podobně například Erich Fromm, v mezilidských vztazích by jeden neměl svou dominantní roli či postavením změnit druhého „dle obrazu svého“ ale naopak stavět vztah s onou osobou na vzájemné komplementaritě, vždy s respektem k singularitě toho druhého²⁸.

²⁷ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XXVII., str. 81 - 83.

²⁸ **FROMM, Erich**, *Umění milovat*, 1. vydání, Orbis, Praha, 1966.

3. 3. Bůh jako tajemství

„Toužil jsem odhalit ve vesmíru stopu božského pláště, dotknout se pravdy, která by byla mimo mne, toužil jsem zachytit ji za límec oděvu jako nějakého boha, který se dlouho lidem ukryval a pak ji strhnout závoj z tváře, abych ji ukázal. Ale nebylo mi dáno odhalit nic jiného než sebe sama...“²⁹

„Neboť jedinec se svou ubohou schránkou a výprodejem myšlenek nic neplatí. Platí jen více či méně široká duše a její podnebí, hory a pouště ticha a sněžná táni, rozkvetlé svahy a spící vody, celý ten velkolepý a neviditelný vklad. A jenom odtud čerpáš své štěstí. A už se ho nedokážeš vzdát. Neboť když pluješ po ubohé říčce a zavřeš třeba i oči, abys vychutnal její kolébání, není to totéž jako když cestuješ po širém moři. I když se falešný diamant podobá pravému, tvá radost není stejná.“³⁰

„Žádného znamení se ti nedostane, neboť božstvo, od něhož ono znamení žádáš, se projevuje právě tichem. Kameny, z nichž je složen chrám nic o chrámu nevědí a vědět nemohou. Tak jako neví kousek kůry, že je z něho a z dalších kousků složen strom. A ani sám strom či ten a ten příbytek neví nic o království, které je z nich a z ostatních složeno. Ani ty nevíš nic o Bohu.“

²⁹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LVIII., str. 140.

³⁰ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVI., str. 154.

Ledaže by se chrám ukázal kamení nebo strom kůře, což je zcela nesmyslné, neboť neexistuje řeč, ve které by jej kámen mohl přijmout. Řeč je z roviny stromu. To jsem objevil, když jsem šel tehdy hledat Boha.³¹“

Všudypřítomnost Boha je dána nejen vírou a láskou ale i tajemstvím, jak lze soudit z vybraných pasáží. Nemá cenu snažit se hledat obraz či podobu Boha, abychom byli přesvědčeni o jeho existenci. Jak nás upozorňují právě vybrané texty z *Citadely*, pouze síla naší víry nám dokazuje dennodenní existenci a přítomnost Boha kolem nás.

³¹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXII., str. 146.

3. 4. Božský uzel svazující věci

„Proto také nelze toho, kdo miluje, zavřít do vězeňských zdí. Neboť takový člověk nepochází z říše věcí, ale z říše jejich smyslu a zdem se vysměje. Stačí, že milovaná žena existuje, i když třeba spí a v tu chvíli mu k ničemu není, a můžeš mezi nimi dvěma vztyčit i zdi pevnosti. Hle, jak jej v skrytu jeho ducha tiše vyživuje. A nemůžeš je rozdělit.

Tak je to s každým jevem zrozeným z božského uzlu, který svazuje věci. Pokud ti chybí tento uzel, nemůžeš od ženy nic získat, i když po ní toužíš a vzdycháš v bezesných nocích.³²“

*„A proto říkám, že **je-li budován člověk, není důležité v první řadě ho vzdělávat. Není k ničemu, jestliže se z něho stane chodící kniha, ale je důležité ho pozvedat a vést ho k stupňům, kde už nejsou věci, ale jen tváře zrozené z božského uzlu, který ty věci svazuje. Pouze když věci nacházejí ozvuk jedna v druhé, je to ta pravá hudba pro srdce, jinak nelze od věcí nic čekat.***

Stejně jako tvá práce, jestliže představuje chleba pro děti nebo směnu za něco širšího. A stejně jako tvá láska, pokud je čímisi vyšším než pouze touhou po těle, neboť radost z těla je uzavřená sama do sebe.³³“

*„...já uznávám pouze takový čin, který ti cosi poskytne pro čin další, jako když tě například nutím stoupat výš a překonat horu, protože pak budeš připraven překonat jinou, která je vyšší. **Anebo když ti radím dobývat***

³² SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVI., str. 151.

³³ *Ibid.*, kapitola LXVI., str. 153 - 154.

nepřístupnou duši, abych v tobě ustavil lásku³⁴.“

„Jednou Ti něco povím o nutnosti či absolutnu, které je božským uzlem svazujícím věci.

Je nemožné hrát se zaujetím v kostky, jestliže kostky nic neznamenaají. Ale když někomu příkazu vyplout na rozbouřené moře a on je před naloděním široce obhlíží a těžké mraky zvažuje jako své protivníky, měří vzduté vlny a odhaduje směry větru, nacházejí pro něho všechny ty věci ozvuk jedna v druhé a skrze nutnost mého příkazu, jemuž se neodmlouvá, není tu před ním nesourodá jarmareční podívaná, nýbrž zbudovaná bazilika, a já jsem klenbový svorník, který ji činí trvalou. A až se nalodí a v duchu lodního rituálu bude pak udělovat příkazy zas on, bude velkolepý.

Ale když někdo jiný, komu jsem nic nepřikázal, zatouží projet se po moři – a může tu křižovat, jak se mu zlíbí, a obrátit se zpátky, kdy ho napadne - , žádné baziliky neosáhne a těžké mraky nebudou pro něho zkouškou, nýbrž jen čímsi bezvýznamným jako namalovaný obraz, a sílící nápory větru nebudou proměnou světa, nýbrž jen lehkým pohlazením, a propast vzduté vlny bude jen trápením pro jeho břicho.“

To, co nazývám povinností, jež je božským uzlem svazujícím věci, pro tebe může vytvořit říši, chrám nebo panství jen tehdy, pokud v ní nevidíš hru, jejíž pravidla lze po libosti měnit, ale absolutní nutnost.

“Povinnost rozpoznáš především podle toho“, říkal otec, „že si ji nemůžeš sám zvolit.“³⁵“

³⁴ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVI., str. 155.

³⁵ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVII., str. 155 - 156.

Mýlí se lidé, kteří se chtějí líbit. A kvůli tomu hledí být měkčí a poddajní. Vyjít vsčříc ve všem, co se na nich řádá. A ze snahy být takovými, jakými je druzí chtějí mít, ve všem naopak zrazují.³⁶“

*„Svůj vlastní obraz nikdo nepotřebuje. **Potřebuji tebe, jenž jsi zbudovaný jako pevnost a máš své jádro, na něž narážím. Ty u mne usedni, neboť ty existuješ. Jen tomu, kdo pochází z říše, se žena stane manželkou a bude mu sloužit.**“³⁷*

„Pokud k tobě někdo nesestoupí ze své vlastní hory a neosvítí tě, nepoznáš cestu, která tě může spasit. A kdyby se ti vysvětlovalo nevím jak učeně, jaký člověk se v tobě potom zrodí nebo probudí, ty tomu neuvěříš, neboť ten člověk dosud není.

Mé násilí je síla stromu, která osvobozuje z vězení skal.

*A tak tě mohu vést od jednoho stupně k druhému, abys obcoval s poklady čím dál bohatšími. **Neboť krásný je už poklad lásky a domu a panství a říše a chrámu a baziliky, v něž se ti promění rok skrze dny svátků. Ale když dovolíš, aby tě vedl a pomohl ti zdolat i tu nejvyšší horu, potom ti nabídnu poklady tak těžko dosažitelné, že se mnozí onoho vzestupu vzdají, neboť ukrádám pro ten nový obraz kameny z jiných chrámů, na nichž jim záleží. Ale v těch několika jedincích, u kterých se mi to zdaří, probudím takové pohnutí, že jejich duše vzplane. Jsou totiž stavby, které dokážou zapálit duši jak oheň. O těch několika pak řeknu, že vzplanuli láskou.***

Pojď tedy, ať tě vybudují a vyjdeš odtud pln světla.

³⁶ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVII., str. 155 - 156.

³⁷ *Ibid.*, kapitola LXVII., str. 155 – 156.

Bůh se však ztrácí. Už jsem to říkal o básni. Ať je jakkoli krásná, po celé dny z ní nemůžeš být živ. ... Ani má hlídka, která přechází sem a tam, nemůže cítit k říši po celé dny a noci horoucnost. Božský uzel, který svazuje věci se v duších často rozváže.³⁸“

Právě tyto úryvky kapitoly Božský uzel svazující věci měly původně být středem zájmu mé bakalářské práce. Abych hloubku myšlenek dokázala správně uchopit a niterné pocity mohla předat a uměla sdělit, stanou se zřejmě stěžejním tématem mé další práce.

³⁸ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXIX., str. 158 - 159.

4. Citadelo vystavím tě v srdci člověka

« J'ai pitié de celui-là seul qui se réveille dans la grande nuit patriarcale se croyant abrité sous les étoiles de Dieu, et qui sent tout à coup le voyage.

De l'homme, je ne demande pas quelle est la valeur de ses lois, mais bien quel est son pouvoir créateur.

Si tu veux comprendre le mot de bonheur, il faut l'entendre comme récompense et non comme but.

L'amour est avant tout audience dans le silence. Je n'ai point d'espoir de sortir par moi de ma solitude. La pierre n'a point d'espoir d'être autre chose que pierre. Mais de collaborer, elle s'assemble et devient temple.

Citadelle, je te bâtirai dans le cœur de l'homme.³⁹»

³⁹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadelle*, Gallimard, 1.edice, 1972, 7. edice, Paris, 2011.

4. 1. Mír, čas, jednota, ticho

„Dlouho jsem takto rozjímal, co je to mír. Jeho pramenem není nic jiného než zrozené děti, svezené sklizně, uspořádaný dům. Jeho pramenem je věčnost, kam se navracejí dokonalé věci. Mír plných stodol, spících ovcí, urovnaného prádla, mír dokonalosti, **mír toho, co je dobře uděláno a odevzdáno Bohu jako dar.**

Poznal jsem totiž, že člověk je zcela podoben citadele. Rozboří zdi, aby dosáhl svobody, ale zbude z něho jen stržená a hvězdám otevřená pevnost. A vystane úzkost z nebytí. Necht' vystaví svou pravdu na vůni pražícího se révoví nebo na ovci, kterou je třeba ostříhat. **Pravdu je třeba hloubit jako studnu. Rozptýlenému pohledu se ztrácí obraz Boha.** A mnohem víc než cizoložná manželka, otevřená příslibům noci, toho ví o Bohu moudrý člověk, který našel svou celistvost a nezná nic než váhu rouna.

Citadelo vystavím tě v srdci člověka.

Neboť je čas vybírání zrna, ale když bylo jednou vybráno, je také čas radování z rostoucí setby. Je čas tvoření, ale je také čas pro stvořené. Je čas šarlatového blesku, který protrhne nebeské hráze, ale je také čas cisteren, do nichž se protržené vody shromáždí. **Je čas dobývání, ale pak přichází čas trvání říší: a já, služebník boží, miluji, co je věčné. Nenávidím to, co se mění.**⁴⁰

„**Neboť je čas geneze, ale je také čas, šťastný čas, zvyku!**“⁴¹

⁴⁰ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 15.

⁴¹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 15.

4. 2. Bohatství lásky, věrnost

*„Dodnes ta pomalá plavidla nacházím v poušti. Ještě pořád pokračuji v cestě. A pochopil jsem ono podstatné, že je především nutno vybudovat loď, vystrojit karavanu a vystavět chrám, který je trvalejší než člověk. A plni radosti se potom budou směřovat za cosi cennějšího, než jsou oni sami. Zrodí se malíři, sochaři, rytci a ciseléři. **Nečekej však nic od člověka jestliže nepracuje pro věčnost, ale jen pro vlastní život.** Zbytečně bych je pak učil stavitelství a jeho pravidlům. Jestliže staví domy jen proto, aby v nich žili, k čemu je dobré směřovat život za dům? Za dům, který má sloužit jen jejich životu a dál už ničemu?*

Říkají, že je dům užitečný, a nehledí na dům jako takový, nýbrž jen na pohodlí. Dům jim slouží a oni se v něm zabývají shrabováním bohatství. Ale umírají jako žebráci, neboť po sobě nezanechali ani vyšitou pokrývku ani posvátné zlacení v úkrytu kamenné lodi. Místo aby se směřovali, chtěli, aby se jim sloužilo. Když potom odejdou, nezůstává nic.

*Procházel jsem se tedy na sklonku večera, kdy všechno ztrácí soudržnost, mezi lidmi svého národa a pozoroval je, jak v ošumělých starých šatech postávají na prahu svých skrovných chatrčí a odpočívají po své včelí práci. A nezajímali mě ani tak oni samotní, jako spíš **dokonalost medového koláče, na němž po celý den společně pracovali.**^{42cc}*

⁴² SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola VI., str. 26.

Dle Saint-Exupéryho, lidská činnost a konání člověka by nemělo být opřené jen o naše potřeby omezené přítomností a pomíjivostí. Právě naopak, pro autora *Citadely*, konání člověka v dennodenních aktivitách a postojích nesmí být postaveno na egocentrismu (1.) a svým konáním by se měl zamyslet nad možnými dopady v budoucnosti (2.). A tak na základě těchto postojů snad i můžeme Antoina de Saint-Exupéryho označit jako průkopníka environmentalistu ? (3.).

1) Člověk, hlavním kamenem v konstrukci společnosti

Postupným pročitáním *Citadely*, čtenář dospěje k názoru, že pro Antoina de Saint-Exupéryho, je člověk vnímán jako hlavní a nepostradatelný kámen v konstrukci jakéhokoliv druhu komunity či společnosti. Svým narozením, výchovou, se člověk během svého života postupně integruje uvnitř společenské komunity. Svou činností se pak zapojuje do společnosti.

Antoine de Saint-Exupéry kritizuje jednání člověka, které by bylo opřené jen o obšťastnění svých vlastních tužeb. Právě pro autora, naše přání, naše touha po sebezdokonalení by neměly vycházet a být postavené na tom, čím budou pro nás osobně prospěšné. Naše akty v dennodenním životě by se tedy neměly řídit osobním prospěchem, ale i dopadem jaký budou mít pro komunitu, společnost, jíž jsme nedílnou součástí.

V tomto směru, Saint-Exupéryho vnímání je silně ovlivněno křesťanským postojem a *de facto* samotnou podstatou křesťanství. Jak jsme citovali výše, kámen je pouhým kamenem, ale „ve spolupráci“ s ostatními kameny může vytvořit chrám. Též člověk je pouhou součástí něčeho mnohem většího a silnějšího, jako je společenství křesťanů. Síla křesťanského těla je tvořena „spolupráci“ jednotlivých „součástí“.

Pro Saint-Exupéryho, pohled a obzor pro vnímání člověka a jeho konání se neomezuje jen na křesťanské společenství, ale na humanitu a lidstvo jako

takové. Pokud naše dennodenní zamyšlení, aktivita a konání na individuální úrovni bude podmíněna i dopadem ve společnosti, prospěchem a užitkem – tzv. *fructus* bude nejen osobní, ale i společenský, o to „naše osobní“ radost bude větší. Tímto Antoine de Saint-Exupéry též kritizuje pomíjivost.

2) Lidská činnost, hlavní práci v konstrukci společnosti

Právě dopad naší každodenní činnosti se též odráží v čase. Pro Saint-Exupéryho, by člověk svou činností neměl myslet jen na dopad v daném momentu, ale na dopad, který bude mít i pro budoucnost. Práce, jejíž dopad bude pro budoucnost podstatný a nebude omezena krátkou vizí, samotnou přítomností, je mnohem úrodnější.

Naší dennodenní činností stavíme společnost, ve které žijeme. Stavíme ji a přikládáme ruku k dílu jako jedinec, stejně tak jako kolektiv. Proto svým způsobem, při četbě několika pasáží v Citadele, čtenář může dojít k závěru, zdali pak nakonec nemůžeme vnímat Antoina de Saint-Exupéryho jako průkopníka moderního environmentalismu?

3) Saint-Exupéry, průkopník moderního environmentalistu?

Je možné svým postojem, zařadit Antoina de Saint-Exupéryho mezi průkopníky či zakladatele moderního environmentalismu? Kladení důrazu lidské činnosti na dopad pro společnost v budoucnosti, je přece jedním ze základních pilířů udržitelného rozvoje. Člověk by se měl při jakékoliv aktivitě zamyslet nad dopadem pro budoucnost a pro budoucí generace. Zároveň by se každý měl zamyslet nad tím, co je jeho skutečnou potřebou a do jaké míry její realizace či docílení může mít dopad pro komunitu či společenství ve kterém žije.

Avšak, tyto postoje, které by se leckdy mohly zdát pro někoho příliš „utilitaristické“ či „utopické“, nemění nic na jedinečnosti a singularitě člověka. Člověk je součástí společnosti, ale ne jako běžná a stejná uniformní jednotka, nýbrž jako silné nenahraditelné individuum, jak uvidíme na konkrétních komentářích u jiných vybraných pasáží Citadely.

*„A tak se večer zvolna procházím mezi svým lidem a halím ho v ticho své lásky. A pouze o ty se strachuji, kdo hoří marným plamenem, o básníka plného lásky k básním, ale neschopného napsat tu svou, o ženu zamilovanou do lásky, ale neschopnou volit, a proto neschopnou se uskutečnit, o lidi naplněné úzkostí, které bych mohl z úzkosti vyléčit, kdybych jim umožnil onen dar, vyžadující oběť a volbu a zapomnění na vesmír. **Neboť jeden určitý květ je v první řadě odmítnutím všech květů ostatních. A jen za té podmínky je krásný.**“⁴³*

Pro Antoina de Saint-Exupéryho spolupráce na díle, neznamená negaci a zapření jedinečnosti a singularity každého z nás. Právě naopak, každá lidská bytost je charakterizována svoji nezaměnitelnou jedinečností (1.), která je i odrazem ve společnosti (2.). Naučit se vnímat jedinečnost znamená ji i ocenit a milovat u druhého (3.)

1) Člověk je sám za sebe nezaměnitelnou jedinečností

Pro Antoina de Saint-Exupéryho tato jedinečnost je povětšinou definována podobou květu – růže. Jako každý květ uprostřed jarní zahrady je jedinečný

⁴³ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola VI., str. 27.

svým vzrůstem, silou, krásou, zabarvením tak i člověk je jedinečný. Člověk by se měl naučit vnímat sám sebe jako jedinečnou bytost, ale ne proto, aby se povyšoval a chlácholil sám sebe, ale hlavně proto, aby se naučil sám sebe si vážit. Tato jedinečnost je nezaměnitelná nejen v našich očích, v našich skutcích ale i v tom *nejpřísnějším kritériu* - jak jsme vnímáni Bohem. Proto je nezbytné naučit se žít a vážit si své jedinečnosti, kterou jsme byli obdarováni.

2) Člověk je ve společnosti nezaměnitelnou jedinečností

Jedinečnost, kterou jsme byli obdařeni je odrazem i ve společnosti. Singularita každého z nás je nezaměnitelná v konstrukci chrámu. Kámen není jako kámen. Každý kámen je jedinečný svým tvarem, ale i tím jak zapadá do dané konstrukce, do společnosti. Daný kámen, aby našel uplatnění – byl užitečný „*ve své spolupráci*“ - nemůže být položen kdekoliv, ale pouze tam, kde je pro něj vyčleněn prostor a kde jeho užitek bude mít největší dopad.

3) Hledat, cenit a milovat jedinečnost u druhého

Stejně tak, jak jsme mnohdy schopni vnímat a cenit si své jedinečnosti, měli bychom se naučit ji hledat, vážit si a milovat ji u druhého. Často, ač jsme si své jedinečnosti v pokoře vědomi u druhého ji nadále vidět odmítáme.

Právě hledání výlučnosti u druhého, je znamením síly naší lásky a schopnosti naší tolerance. Pouze milující člověk dokáže vnímat a ocenit mimořádnost milovaného. Tu danou jedinečnost, která právě z něj činí nenahraditelnou, nezaměnitelnou a nezapomenutelnou bytost. Bez lásky, pochopení, naslouchání a vnímání nám budou všechny jarní květy připadat stejné.

„Kdybych ti daroval bohatství už hotové, jako je tomu v případě nečekaného dědictví, v čem bych tě učinil větším? Kdybych ti daroval černou perlu z mořského dna, ale nepodřídil tě obřadu potápění, v čem bych tě učinil větším? Rosteš jen tím, co proměňuješ, neboť jsi setba. Žádného daru pro tebe není. A proto tě chci upokojit, aby sis nezoufal nad ztracenými příležitostmi. Žádné ztracené příležitosti nejsou.⁴⁴“

„Žádná příležitost není ztracená, neboť tvým úkolem je, abys byl setbou. Nemáš-li zlato, vyřezávej ze slonoviny, nemáš-li slonovinu, vyřezávej ze dřeva. Nemáš-li dřevo, vezmi kámen.⁴⁵“

„Nařiká-li si někdo, že ho svět minul, byl to on sám, kdo se minul se světem. Nařiká-li si někdo, že mu láska neposkytla naplnění, mýlí se v tom, co je to láska: **lásku nemůžeš dostat jako nějaký dárek.**

Vždy najdeš příležitost, abys miloval.⁴⁶“

„Stejně jako můj zahradník, když se mu na zahradě rozpuke pod rukama růže. Hvězdy nemusí vždy najít svého geometra. Zahrada nemusí vždy najít zahradníka. Avšak ty vždycky najdeš hvězdy, zahrady i kulaté oblázky u rtů moří. Neříkej mi, žes chudý.⁴⁷“

⁴⁴ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola CCXXV, str. 263 - 264.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*

Dle Antoina de Saint-Exupéryho se našimi skutky též učíme a ponaučujeme. Jakákoliv zkušenost, ať už zlá či dobrá, zůstává zkušeností, lekcí života. Celý náš život, tak jak je spodobněn v *Citadele* autorem v podobě pouště, je tvořen různými překážkami, zkouškami, kterými se učíme postupně procházet, překonat je. Bez těchto lekcí, by život byl pro jedince určitě mnohem jednodušší a snazší ale ničemu by se nenaučil. Zato postupným procházením životem sám za sebe, vždy po stopách Božích, člověk nabývá zkušenosti a znalosti, které jsou nezaměnitelné.

Život je pro člověka nejvyšším a největším darem, ale je na každém z nás jak s tímto darem naložíme a budeme jej během našeho celého života rozvíjet. Proto, jak připomíná autor, nemůže člověk mít pocit, že „*ho život minul*“ či pocit „*chudoby*“. Právě naopak, život je našim bohatstvím a každá minuta a moment našeho života, který žijeme zůstává naším jedinečným a nezaměnitelným darem.

Dle autora, bohatším a větším se stáváme tehdy, když vybraných cílů dosáhneme sami svou vůlí a prací. O to více nás posléze náš úspěch potěší. A též si ho v takovém případě budeme mnohem více vážit. Proto jsou podstatné všechny skutky, jimiž provázíme svůj dennodenní život.

„Rozhodl jsem se položit tady základy citadely. Sevřel jsem do hranic putující karavanu. Byla jen zrnem na loži větru. Vítr unáší semeno cedru jako vůni. Já větru vzdoruji a zasazuji semeno do země, aby se cedry košatily pro slávu boží.

Lásce je třeba předmětu. Jen toho mohu zachránit, kdo miluje, čím je, a koho lze nasytit.

Proto také uzavírám ženu do manželství a cizoložnou manželku dávám kamenovat. Chápu zajisté její žízeň a vím, jak velká je přítomnost, které se dovolává. Umím v ní číst, když stojí večer v době otevřené zázrakům opřena na terase, ze všech stran obklopená širým obzorem a vydaná mukám své něhy jako osamělému katu.⁴⁸“

„Kdo kolem lásky rád jen krouží, ten nikdy nezažije skutečné setkání....

Zachránit mohu jen tu ženu, která je schopná se uskutečnit a uspořádat okolo vnitřního dvora, tak jako narůstá cedr okolo svého zrna a košatí se ve svých mezích. Zachránit mohu jen tu, která nemiluje v první řadě jaro, nýbrž uspořádání určitého květu, v němž je jaro uzavřeno. Která nemiluje v první řadě lásku, nýbrž tu a tu určitou tvář, do níž se láska oblékla.⁴⁹“

„Byla různá bytí a byla věrnost. Věrností nazývám pouto k určitému bytí, jakým může být mlýn, říše, chrám či zahrada, neboť i takový člověk je velký, který je věrný zahradě.⁵⁰“

⁴⁸ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 14.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXV., str. 149.

Věrnost je pro Antoina de Saint-Exupéryho jedním z hlavních pilířů jakékoliv konstrukce v našem životě. Věrnost dodává totiž jakékoliv konstrukci stabilitu, sílu a trvání. V takovém případě jedině takový druh konstrukce, který je založen na věrnosti, může být dlouhodobě stabilní.

Vytváření rodinného prostředí, konstrukce *de facto* samotné rodiny, pokud má být dlouhotrvající, potřebuje nezbytně být postavena na pilířích důvěry, respektu, věrnosti a rozumu. Domníváme se spolu s autorem, že pouze společná existence uvedených pilířů může pomoci zaručit lásku dlouhodobě.

Proto bychom, dle rad našeho autora, měli být ve své lásce věrní, stabilní k námi „vybranému květu“, pokud je svojí jedinečností tím správným a komplementárním elementem k naší singularitě.

4. 3. Život, rod, pořádek

„Jak jsem tak na ně hleděl, otec hovořil:

„Přestav si svatební hostinu, když hosté i milenci odejdou. Za svítání vyvstane nepořádek, který tu zanechali. Rozbité džbány, převržené stoly, vyhaslý oheň, na všem je ustrnulý otisk zmatku. Ale z těch známek“, řekl, „se o lásce nic nedozvíš.

Když bude nevzdělanec převracet v rukou korán a potěžkávat ho, prohlížet kresbu písmen a zlato iluminací, nikdy tím nezachytí podstatné. Protože podstatným tu není nicotný předmět, nýbrž božská moudrost. Tak jako není na svíci podstatný vosk, který zanechává stopu, nýbrž světlo.⁵¹“

Na vybrané pasáži nám Antoine de Saint-Exupéry znovu dokazuje hloubku a podstatu svých myšlenek. V našich mezilidských vztazích není podstatná podoba či forma, nýbrž síla daného skutku a závazku. Na svatbě, která má spojit před Bohem muže a ženu, není přece podstatná róba nevěsty, dary a hostina. Samotnou podstatu manželského svazku tvoří vzájemný slib, kterým se oba budoucí manželé sobě navzájem zaslíbí. To je to „světlo“, které bychom se měli naučit hledat v našem životě a v našich skutecích. Jedině takto se dokážeme oprostít od dnes velmi častého materiálního pojetí života.

⁵¹ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola I., str. 10 - 13.

Závěr

Tak jako jiné vědy má i dogmatická teologie vlastní metodu a vlastní způsoby řešení problémů. Do této metody nepatří pouze rozumové uchopení pravd víry či dokazování jejich vzájemné provázanosti a bezrozpornosti: skutečné teologické myšlení se pohybuje v oblasti tajemství. Tvůrčí vědou a zároveň uměním se teologie stává tehdy, když se dotýká Nevýslovného a teprve v něm odhaluje pravdy o člověku a celém stvoření⁵².

Poprvé jsem pochopil, že velikost modlitby spočívá především v tom, že na ni nepřichází odpověď, a že podobná směna nemá nic společného s nechutným obchodem. A že učit se modlitbě znamená učit se tichu. Že láska začíná teprve tam, kde už nelze čekat žádný dar. Láska je především modlitba a modlitba je ticho⁵³.

Citadela Antoina de Saint-Exupéryho je oknem do duše autora. Jeho zamyšlení nad podstatou člověka, Boha, nad jejich vzájemnými vztahy, stejně tak jako jeho reflexe kolem základních principů, kterými bychom se měli řídit v každodenním životě jsou obohacujícím pramenem pro jakéhokoliv čtenáře, který ani nemusí být křesťansky založen, aby pochopil podstatu hlavních prezentovaných myšlenek.

Cílem naší práce bylo především ve formě eseje zamyslet se nad vztahem člověka k Bohu a člověka k člověku v autorově knize *Citadela*. Tato práce je však jakýmsi pouhým úvodem k některým vybraným pasážím.

⁵² **POPÍŠIL, Ctirad Václav**, *Hermeneutika mystéria, Struktury myšlení v dogmatické teologii*, 1. Vydání, Krystal OP, Praha, 2005.

⁵³ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LVI., str. 136

Seznam literatury

➤ Použitá literatura – hlavní autorovo dílo, o které se opírá naše práce

- ❖ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, Paříž, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994.
- ❖ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadelle*, Gallimard, Paříž, 1972, 1993.
- ❖ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadelle*, Gallimard, Paříž, 1972, 2001.

➤ Použitá literatura – ostatní autorovy díla:

- ❖ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Noční let*, z francouzských originálů vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paris 1931, 1939, 1929, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová a Marie Janů, vydavatelství Mladá fronta, Praha, 1988.
- ❖ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Moje planeta*, z francouzských originálů, vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paříž, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová, Zdeňka Stavinohová a Marie Veselá, vydavatelství Odeon, Praha, 1981.
- ❖ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Země lidí*, z francouzského originálu *Terre des Hommes*, Gallimard, Paříž, 1939, přeložila Věra Smetanová, nakladatelství Aurora, Praha 1996.

➤ **Použitá literatura – život autora:**

- ❖ Webové stránky věnované životu autora ve francouzštině:
<http://www.antoinedesaintexupery.com>

➤ **Použitá literatura – jiná díla:**

- ❖ **BIBLE**, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, druhé katolické vydání, nakladatelství Zvon, v Praze, 1991.
- ❖ **FROMM, Erich**, *Umění milovat*, 1. vydání, Orbis, Praha, 1966.
- ❖ **POSPÍŠIL**, Ctírad Václav, *Jako v nebi tak i na zemi, Náčrt trinitární teologie*, 1. vydání, Krystal OP, Praha, 2007.
- ❖ **POPÍŠIL, Ctírad Václav**, *Hermeneutika mystéria, Struktury myšlení v dogmatické teologii*, 1. Vydání, Krystal OP, Praha, 2005

➤ **Jiné odkazy:**

- ❖ Informace kolem letecké společnosti Latécoère : <http://www.latecoere.fr>
- ❖ Informace týkající se historie létání:
http://planons.free.fr/histoire_aviation.htm